

Sygn. akt I PK 59/19

POSTANOWIENIE

Dnia 30 stycznia 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Gonera

w sprawie z powództwa P. N.
przeciwko Z. O. - Firma Handlowo-Usługowa „O.” w N.
o zapłatę ryczałtów za noclegi
w postępowaniu ze skargi o wznowienie postępowania wniesionej przez pozwaną
Z. O. - Firma Handlowo-Usługowa „O.” w N. od wyroku Sądu Okręgowego w N. z
29 lutego 2016 r.,
sygn. akt IV Pa (...),
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 30 stycznia 2020 r.,
skargi kasacyjnej pozwanej Z. O. od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych w N.
z dnia 30 sierpnia 2018 r., sygn. akt IV Pa (...),

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. odstępuje od obciążania pozwanej obowiązkiem zwrotu
na rzecz powoda kosztów postępowania kasacyjnego;**
- 3. przyznaje od Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego
w N. na rzecz adw. W. Z. kwotę 1.350 (jeden tysiąc trzysta
pięćdziesiąt) złotych powiększoną o należną stawkę podatku od
towarów i usług tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy
prawnej udzielonej z urzędu powodowi P. N. .**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w N., wyrokiem z 29 lutego 2016 r., oddalił apelacje powoda P. N. oraz pozwanej Z. O. prowadzącej działalność gospodarczą pod nazwą Firma Handlowo-Uslugowa O. w N. od wyroku Sądu Rejonowego w N. z 30 lipca 2015 r. w sprawie o zapłatę ryczałtów za noclegi w podróżach służbowych, których dochodził powód zatrudniony jako kierowca w transporcie międzynarodowym. Sąd Rejonowy w N. zasądził od pozwanej na rzecz powoda z tego tytułu 40.000 złotych, a w pozostałej części powództwo oddalił. Postanowieniem z 19 kwietnia 2017 r., I PK 200/16, Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia do rozpoznania skargi kasacyjnej wniesionej przez pozwaną od wyroku Sądu Okręgowego w N..

Pozwana Z. O. wniosła 20 marca 2017 r. skargę o wznowienie postępowania zakończonych prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w N. z 29 lutego 2016 r., domagając się zmiany tego wyroku oraz poprzedzającego go wyroku Sądu Rejonowego w N. z 30 lipca 2015 r. i oddalenie w całości powództwa o zapłatę ryczałtów za noclegi w podróżach służbowych.

W uzasadnieniu skargi o wznowienie postępowania pozwana powołała się na wydany przez Trybunał Konstytucyjny wyrok z 24 listopada 2016 r., K 11/15 (OTK-A 2016, poz. 93). Podniosła, że zakwestionowana przez Trybunał Konstytucyjny norma prawna (odpowiedni przepis ustawy o czasie pracy kierowców) stanowiła podstawę rozstrzygnięcia zawartego w zaskarżonym wyroku Sądu Okręgowego w N. . W ocenie skarżącej stanowi to podstawę (art. 401¹ k.p.c.) do wzruszenia wydanego w sprawie wyroku jako opartego na niezgodnych z Konstytucją przepisach prawa stosowanych do kierowców wykonujących przewozy w transporcie międzynarodowym.

W odpowiedzi na skargę powód P. N. wniósł o jej odrzucenie, a w razie nieuwzględnienia tego wniosku o jej oddalenie w całości.

Sąd Okręgowy w N. , wyrokiem z 30 sierpnia 2018 r., oddalił skargę o wznowienie postępowania oraz rozstrzygnął o kosztach postępowania.

Sąd Okręgowy przypomniał, że wyrokiem z 30 lipca 2015 r. (IV P (...)) Sąd Rejonowy w N. zasądził od pozwanej Z. O. na rzecz powoda P. N. kwotę 40.000 zł tytułem ryczałtów za noclegi z odsetkami ustawowymi od 1 listopada 2014 r. do dnia zapłaty, a w pozostałym zakresie powództwo oddalił. Uzasadniając powyższe rozstrzygnięcie, Sąd pierwszej instancji stwierdził, że zgodnie z art. 21a ustawy z

dnia 16 kwietnia 2004 r. o czasie pracy kierowców (jednolity tekst: Dz.U. z 2012 r., poz. 1155 ze zm.), kierowcom w podróży służbowej przysługują należności na pokrycie kosztów związanych z wykonywaniem tego zadania służbowego, ustalane na zasadach określonych w przepisach art. 77⁵ § 3-5 k.p. Szczegółowe zasady dotyczące pokrycia kosztów podróży służbowej uregulowane są w aktach wykonawczych: w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju (Dz.U. Nr 236, poz. 1991), a za okres od 1 marca 2013 r. w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 stycznia 2013 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej (Dz.U. z 2013 r., poz. 167). Przepisy te określają minimalną kwotę ryczałtu dla pracownika odbywającego zagraniczną podróż służbową w przypadku, gdy pracodawca nie zapewnił kierowcy bezpłatnego noclegu.

Sąd Rejonowy podkreślił, że w rozpoznawanej sprawie pozwany pracodawca nie zapewnił powodowi bezpłatnego noclegu, a zatem zobowiązany był do wypłaty ryczałtu za noclegi w wysokości 25% limitu za nocleg określonego w rozporządzeniu. Sąd uznał, że istnieje możliwość zmiarkowania wysokości należnych powodowi ryczałtów za noclegi do kwoty 40.000 zł.

Od wyroku Sądu Rejonowego obie strony wniosły apelacje, które zostały oddalone wyrokiem Sądu Okręgowego w N. z 29 lutego 2016 r. (IV Pa (...)). Sąd Okręgowy – dzieląc wszystkie ustalenia Sądu pierwszej instancji i przyjmując je za podstawę własnych rozważań – uznał zaskarżony wyrok za trafny i odpowiadający prawu.

Rozpoznając skargę o wznowienie postępowania, Sąd Okręgowy w pierwszej kolejności ocenił skutki wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 24 listopada 2016 r., K 11/15, dla przedmiotowej sprawy. Odwołał się do wyroku Sądu Najwyższego z 21 lutego 2017 r., I PK 300/15 (OSP 2017, nr 11, poz. 116), w którym przyjęto, że w wyniku orzeczenia trybunalskiego nie powstała luka w przepisach, gdyż mimo uchylenia (derogowania z systemu prawa) art. 21a ustawy o

czasie pracy kierowców, z mocy art. 4 i art. 2 pkt 7 tej ustawy należało w sprawie nadal zastosować art. 77⁵ § 1 k.p., zgodnie z którym pracownikowi wykonującemu na polecenie pracodawcy zadanie służbowe poza miejscowością, w której znajduje się siedziba pracodawcy, lub poza stałym miejscem pracy przysługują należności na pokrycie kosztów związanych z podróżą służbową. W przypadku pracodawców nienależących do sfery budżetowej należności te i warunki ich wypłacania powinny zostać unormowane w układzie zbiorowym pracy lub w regulaminie wynagradzania albo w umowie o pracę (art. 77⁵ § 3 k.p.). Jeżeli u pozwanego pracodawcy nie obowiązuje układ zbiorowy pracy, w regulaminie pracy lub wynagradzania nie uregulowano kwestii rozliczania kosztów podróży służbowych (w tym ryczałtów za noclegi) i również zawarte z pracownikami umowy o pracę nie regulują tej kwestii, wówczas należy stosować przepisy powszechnie obowiązujące, w tym przypadku przepisy wykonawcze do art. 77⁵ k.p., czyli przepisy rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju.

U pozwanego pracodawcy nie było regulacji dotyczących zasad zwrotu kosztów noclegu. Pozwany nie wypłacał także powodowi żadnych świadczeń o charakterze ryczałtów za noclegi z tytułu podróży służbowych czy też innych świadczeń spełniających funkcję tych ryczałtów. W takiej sytuacji art. 77⁵ § 5 k.p. przewiduje, że gdy układ zbiorowy pracy, regulamin wynagradzania lub umowa o pracę nie zawiera postanowień, o których mowa w art. 77⁵ § 3 k.p., pracownikowi przysługują należności na pokrycie kosztów podróży służbowej odpowiednio według przepisów, o których mowa w § 2. W okresie objętym sporem w sprawie IV Pa [...] były to przepisy rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju, a od 1 marca 2013 r. rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 stycznia 2013 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowych.

Przyjmując pogląd co do podstaw prawnych zasądzania ryczałtów na rzecz kierowców wyrażony w uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 26 października 2017 r., III PZP 2/17 (OSNP 2018 nr 3, poz. 28), Sąd Okręgowy uznał skargę o wznowienie postępowania za niezasadną. Skoro bowiem pozwana nie uregulowała zasad zwrotu należności z tytułu podróży służbowych (w tym zasad zwrotu kosztów noclegu), zastosowanie znajdowały – niezakwestionowane przez Trybunał Konstytucyjny – wymienione przepisy Kodeksu pracy i wydane na ich podstawie rozporządzenia wykonawcze. Z przepisów tych wynika, że powodowi przysługiwały co najmniej takie należności, jakie zostały na jego rzecz zasądzone. W konsekwencji Sąd Okręgowy uznał, że wyrok Trybunału Konstytucyjnego nie miał wpływu na treść rozstrzygnięcia zawartego w wyroku Sądu Okręgowego w N. z 29 lutego 2016 r., a w związku z tym brak było postaw do uwzględnienia skargi o wznowienie postępowania.

Pozwana Z.O. wniosła skargę kasacyjną od wyroku Sądu Okręgowego w N. z 30 sierpnia 2018 r., opierając ją na podstawach naruszenia prawa materialnego: art. 77⁵ § 1- 5 k.p. w związku z art. 2 ust. 7 oraz art. 4 ustawy o czasie pracy kierowców przez ich błędną wykładnię, polegającą na przyjęciu, że w świetle wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 24 listopada 2016 r., K 11/15, kierowcom wykonującym przewóz międzynarodowy, którym pracodawca nie uregulował zasad zwrotu należności z tytułu podróży służbowej w układzie zbiorowym pracy, regulaminie wynagradzania lub umowie o pracę, przysługuje zwrot kosztów podróży służbowej (w tym zwrot kosztów noclegu) na podstawie art. 77⁵ § 5 k.p. w związku z art. 2 ust. 7 i art. 4 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o czasie pracy kierowców (tekst jednolity: Dz.U. z 2012 r., poz. 1155).

Skarżąca wniosła o uchylenie wyroku Sądu Okręgowego w całości i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach postępowania rozpoznawczego i kasacyjnego.

Wnosząc o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, skarżąca powołała się na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, dotyczącego kwestii dopuszczalności stosowania art. 77⁵ k.p. w stosunku do kierowców wykonujących przewozy w transporcie międzynarodowym, na podstawie odesłania z art. 4 ustawy o czasie pracy kierowców, w świetle wyroku Trybunału

Konstytucyjnego z 24 listopada 2016 r., K 11/15, w którym orzeczono o niezgodności art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 2, § 3 oraz § 5 k.p. w związku z § 16 ust. 1, 2, 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 29 stycznia 2012 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej z art. 2 Konstytucji RP w zakresie, w jakim znajdują one zastosowanie do kierowców wykonujących przewozy w transporcie międzynarodowym.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną powód P.N. wniósł o wydane postanowienia o odmowie przyjęcia skargi do rozpoznania oraz o przyznanie od Skarbu Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu, które nie zostały uiszczone w całości ani w części, według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia w celu jej merytorycznego rozpoznania.

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia. Nie przysługuje od każdego orzeczenia sądu drugiej instancji, które nie satysfakcjonuje strony skarżącej. Wnosi się ją do Sądu Najwyższego od prawomocnego wyroku poza tokiem instancji. Jej przyjęcie do merytorycznego rozpoznania musi być uzasadnione istotnym interesem publicznym, w szczególności potrzebą dokonania wykładni przepisów, które jeszcze nie doczekały się sądowej interpretacji albo wywołują poważne wątpliwości, rozstrzygnięciem istotnych zagadnień prawnych, zwłaszcza o charakterze precedensowym, dotychczas nierozważanych przez Sąd Najwyższy, wreszcie wyeliminowaniem orzeczeń oczywiście i rażąco wadliwych. Wniesienie skargi kasacyjnej doznaje istotnych ograniczeń, pozwalających Sądowi Najwyższemu na wstępną selekcję spraw, które będą merytorycznie rozpoznane (tzw. przedsąd). Wymagania konstrukcyjne skargi określa art. 398⁴ § 1 i 2 k.p.c., nakładając na skarżącego obowiązek zawarcia w skardze wniosku o przyjęcie jej do rozpoznania oraz jego uzasadnienia.

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4).

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁴ § 2 k.p.c.) powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w art. 398⁹ § 1 k.p.c., a jego uzasadnienie (sporządzone odrębnie od uzasadnienia podstaw kasacyjnych) powinno zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy. Sąd Najwyższy w ramach tzw. przedsądu bada tylko powołane w skardze kasacyjnej okoliczności uzasadniające przyjęcie jej do rozpoznania, a nie podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie, zaś cel wymagania przewidzianego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być osiągnięty jedynie przez powołanie i uzasadnienie przez skarżącego istnienia przesłanek o charakterze publicznoprawnym.

Wniesiona w rozpoznawanej sprawie skarga kasacyjna zawiera wniosek o przyjęcie jej do rozpoznania uzasadniony w ten sposób, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.). Nie można jednak uznać, że skarżąca wykazała istnienie przesłanek przyjęcia skargi do rozpoznania określonych w tym przepisie.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest zagadnienie nowe, nierozstrzygnięte dotychczas w orzecznictwie, którego wyjaśnienie może przyczynić się do rozwoju prawa (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002 nr 1, poz. 11; z 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002 nr 12, poz. 151; z 21 czerwca 2016 r., V CSK 21/16, LEX nr 2069457; z 15 czerwca 2016 r., V CSK 4/16, LEX nr 2110562).

Sąd Okręgowy, uzasadniając oddalenie skargi o wznowienie postępowania, posiłkował się licznymi orzeczeniami Sądu Najwyższego, jakie zapadły w sprawach dotyczących ryczałtu za noclegi kierowców zatrudnionych w transporcie międzynarodowym. Przytoczył także te z wyroków Sądu Najwyższego, które

zapadły już po wydaniu przez Trybunał Konstytucyjny wyroku z 24 listopada 2016 r., K 11/15. W wyniku licznych orzeczeń Sądu Najwyższego dotyczących ryczałtów za noclegi kierowców wykonujących przewozy w transporcie międzynarodowym ukształtowała się linia interpretacyjna z przewodnią tezą, zgodnie z którą wyeliminowanie przez Trybunał Konstytucyjny z porządku prawnego art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców nie oznacza, że powstała luka w przepisach regulujących zasady rozliczania podróży służbowych kierowców w transporcie międzynarodowym. W związku z brakiem przepisów szczególnych – dotyczących tylko tej grupy pracowników – do pracowników-kierowców zatrudnionych w transporcie międzynarodowym znajdują zastosowanie reguły rozliczania podróży służbowej przewidziane w art. 77⁵ k.p. Znajduje to oparcie w art. 5 k.p. i jego odpowiedniku dotyczącym bezpośrednio tej grupy zawodowej, czyli art. 4 ustawy o czasie pracy kierowców (por. wyrok Sądu Najwyższego z 22 sierpnia 2018 r., III PK 71/17, LEX nr 2539181). Chronologicznie rzecz ujmując, należy przywołać przede wszystkim wyrok Sądu Najwyższego z 21 lutego 2017 r., I PK 300/15 (LEX nr 2242158), zgodnie z którym po wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 24 listopada 2016 r., K 11/15, nie stosuje się co prawda art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców, lecz nadal stosuje się art. 77⁵ § 5 k.p., gdy pracodawca nie uregulował zasad zwrotu należności z tytułu podróży służbowej w układzie zbiorowym pracy, regulaminie wynagradzania lub umowie o pracę. Pogląd ten Sąd Najwyższy zaaprobował w wielu późniejszych orzeczeniach, m.in. w wyrokach z 8 marca 2017 r., II PK 409/15 (LEX nr 2306366) i II PK 410/15 (LEX nr 2306367).

Kierując się utrwaloną linią orzecznictwa Sądu Najwyższego, należy stwierdzić, że wyrok Trybunału Konstytucyjnego nie wpływa na sytuację pracownika zatrudnionego jako kierowca w międzynarodowym transporcie samochodowym, jeżeli pracodawca w regulaminie wynagradzania nie uregulował prawa do ryczałtu za noclegi ani nie zawarto stosownych regulacji bezpośrednio w umowie o pracę. W takim wypadku roszczenie pracownika znajduje oparcie w art. 77⁵ § 5 k.p. (który przyznaje pracownikom prawo do pokrycia należności z tytułu podróży służbowej według przepisów obowiązujących w państwowych i samorządowych jednostkach sfery budżetowej), znajdującym zastosowanie na podstawie art. 5 k.p. i art. 4 ustawy o czasie pracy kierowców.

Należy zauważyć, że skarga kasacyjna została sporządzona po wydaniu uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 26 października 2017 r., III PZP 2/17 (OSNP 2018 nr 3, poz. 28). Wnosząc nadzwyczajny środek zaskarżenia pozwana nie dostrzegła, że podnoszone przez nią kwestie zostały już ujednolicone w orzecznictwie sądowym. Rolę tę spełniła właśnie uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 26 października 2017 r. W tym kontekście zagadnienia prawne zgłoszone przez skarżącą przestały być istotne w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., gdyż utraciły walor nowości.

Z tych względów Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c.

O kosztach procesu w postępowaniu kasacyjnym orzeczono zgodnie z art. 102 k.p.c.

O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu Sąd Najwyższy orzekł na podstawie § 16 ust. 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz.U. poz. 1714 ze zm.).